

Проф. др Зона Мркаљ
Филолошки Факултет у Београду

Методичка пракса број 1. 2017.
УДК: 37
стр. 183 - 186

ВРЕДНА И ВАЖНА КЊИГА

Валерија Јанићијевић, *Теорија књижевности у разредној настави*, Београд:
Учитељски факултет, 2016.

— приказ књиге —

Књига др Валерије Јанићијевић *Теорија књижевности у разредној настави* представља резултат ауторкиног бављења истоименом темом у оквиру докторске дисертације, одбрањене на Учитељском факултету Универзитета у Београду.

Избор теме, само на први поглед претенциозан, истраживања и научни докази које је ауторка спровела и извела, показују колико је комплексно питање савладавања наставних садржаја из теорије књижевности у млађим разредима основне школе.

Књига се састоји из шест поглавља, уз прегледно дату и диференцирану литературу на крају рукописа: 1. „Уводна разматрања“; 2. „Теорија књижевности у наставним програмима (општи поглед)“; 3. „Стилистика у разредној настави“; 4. „Версификација у разредној настави“; 5. „Жанрови са елементима структуре књижевног дела у разредној настави“; 6. „Закључак“.

У „Уводним разматрањима“ ауторка образлаже разлоге због којих је насловна тема незаобилазна и у разредној настави, у оквиру наставног проучавања предмета Српски језик. Притом се наводе одабрани цитати угледних проучавалаца историје књижевности, теорије књижевности и књижевне критике, методике наставе српског језика и књижевности и педагогије: Сержа Дубровског, Богдана Поповића, Милије Николића, Ива Тартаље итд. У том смислу се истиче да увођење теоријских садржаја из теорије књижевности у разредну наставу не умањује снагу тзв. *унутрашње чулности* и

да савладавање *техничких* термина изискује примере којима се живо илуструје оно што се њима жели именовати.

Говорећи о значају књижевне терминологије, Валерија Јанићијевић истиче *иманентну методику у настави књижевности*, која у средиште изучавања ставља предмет рада, наставне садржаје и постигнућа ученика, уз међусобну условљеност *онога што се предаје* и начина *како се то чини*.

Најважнији искорак у разматрању теме *Теорија књижевности у разредној настави* тиче се управо доказане тезе да је у млађим разредима основне школе неопходно преусмерити организацију часа са спољашњег (у овом случају педагошког) посматрања текста, преко организације часа уз превасходно инсистирање на разматрању васпитних чинилаца књижевноуметничког дела и разговора поводом текста, на тумачење литерарних текстова које почива најчешће на аналитичко-синтетичком, проблемском и компаративном приступу, уз уважавање интеграционих чинилаца интерпретације (ликова, теме, фабуле, композиције, мотива, песничких слика, стилских фигура, идејног слоја текста), који су, како ауторка истиче „с једне стране, водичи (смернице) наставнику у креирању питања којима се ученици воде кроз текст, а с друге, они су коначни циљ рада на часу, сазнања до којих ученици треба да дођу“.

У поглављу „Теорија књижевности у наставним програмима“ прати се присуство књижевнотеоријских појмова и термина у наставним програмима од Другог светског рата до данас, са детаљном сликом развоја и анализом њиховог места у данашњим школским програмима за Српски језик у млађим разредима. Потом се успешно испитује генеза тзв. *функционалних појмова* и сагледава се увођење стандарда који се односе на теорију књижевности у оквиру првог циклуса описа ученичких постигнућа. Тако се актуелизује питање природе и проверљивости знања о књижевности.

Посебно занимљиво је истраживање корпуса појмова који се у наставним програмима диференцирају на књижевне и функционалне, где се уочава термилошка недоследност и конфузија у навођењу обавезних програмских садржаја у том смислу. Ауторка у овој књизи даје изузетне предлоге и решења којима би се исправиле постојеће недоследности.

Занимљиво је и ауторкино бављење питањем увођења текстова који нису књижевнонаучни у школске програме, као и разматрање увођења текстова нелинеарног типа у наставу.

У својој књизи Валерија Јанићијевић уочава и описује статус теорије књижевности у програмима и начин на који је она изнета: не као целовит систем, него као низ појмова/термина које ученици треба да препознају, именују и/или дефинишу. Затим се сагледава и коментарише веза између задатих појмова, испитује се јесу ли они макар и имплицитно груписани тако да покривају битна подручја теорије књижевности (стилистика, версификација, родови и врсте, структура књижевног дела)

или се у програму сугерише њихово појединачно усвајање. Потом се истраживање усредсређује на читанке као једине уџбенике за наставу књижевности у млађим разредима. Посебна пажња усмерава се на методичку апаратуру и на њену примереност конкретним текстовима које прати. Ауторка својом анализом сугерише нова и потпунија решења за апаратуру уз поједине текстове и функционалнију употребу књижевних појмова у том оквиру. Посебне целине ове књиге посвећене су стилистици, версификацији, структури књижевног дела и књижевним жанровима, односно повезивању програма, природе књижевног текста и методичке апаратуре.

У првом поглављу разматрају се књижевнотеоријски и функционални појмови. У наредним поглављима, која су посвећена версификацији, стилистици, структури дела и жанровској класификацији књижевности, полази се од књижевнотеоријских појмова у програмима, преко њихове заступљености у методичкој апаратури и њихове практичне употребе у анализи конкретних књижевних текстова.

Поглавља „Стилистика у разредној настави“ и „Версификација у разредној настави“ посебно су изазовна. Валерија Јанићијевић истиче да школски програм није предвидео систематично увођење ученика у подручје стилистике. Пројектовано је упознавање ученика са појединим стилским елементима који су им неопходни да би боље савладали обавезне садржаје из језика и књижевности. Разматрајући појмове *ритам*, *рима*, *стих* и *строфа*, ауторка даје целовит преглед поменутих појмова у актуелним читанкама за млађе разреде, акредитованим у Републици Србији. Притом истиче значај обнављања и систематизовања знања стечених у претходним разредима, као и важност правилно формулисаних налога и подстицаја у оквиру читаначке апаратуре. У вези са тумачењем лирике у трећем и четвртном разреду основне школе, а у складу са тврдњама ауторке, закључује се да би увођење дистинкције између термина лирски субјекат и песник такође било могуће.

У поглављу „Књижевни жанрови с елементима структуре дела у разредној настави“ истиче се да су књижевни родови и врсте најзаступљенији део теорије књижевности у школским програмима. Ауторка поуздано образлаже значај стицања знања о особеностима књижевних жанрова у млађим разредима и даје детаљан преглед и тумачење примера објашњења књижевних жанрова у читаначкој апаратури, анализирајући предности и недостатке појединих описних образлагања у уџбеницима, као и позиционирање упутница и разрешења књижевнонаучних термина у вези са жанровима, током наставног тумачења одабраних текстова (у функцији мотивисања; као фактор локализовања; у смислу прилагођавања узрасту ученика; у улози систематизовања знања; са циљем умрежавања у мапу појмова итд.). Уз указивање на важност успостављања редоследа од познатог ка непознатом, од лакшег ка тежем, од појединачног ка општем, кроз мноштво примера из наших читанки, крчи се правилан пут у издвајању и савладавању теоријских појмова из књижевности у млађим разредима основне школе.

У „Закључку“ ове надасве вредне и важне књиге за образовање наставника разредне наставе још једном се истичу улога и значај књижевних термина, који они имају у разумевању језика књижевности. Виђење методике наставе српског језика и књижевности као дисциплине по којој методички поступци произилазе из наставних садржаја и њихове природе, такође представља један од битних закључака Валерије Јанићијевић.

Додатну вредност књиге *Теорија књижевности у разредној настави* представља и пут истраживања у којем се пошло од наставних програма за предмет Српски језик. Дат је комплетан дијахронијски преглед, који је упутница за увођење књижевних појмова у школске програме, а у њега су уврштене и измене и допуне програма у последњих шест деценија српског школства.

Навођењем ауторкиних завршних речи у последњем поглављу књиге: „Основни циљ овог рада, заснованог на књижевнотеоријским, књижевноинтерпретативним и методичким истраживањима, јесте да појача свест о настави књижевности као живом процесу и теорији књижевности као једном од битних чиналаца тог процеса“, може се закључити и овај приказ, уз истицање преданости, поузданости, комплексности и доследности ауторке у проучавању насловне теме, након чега је уследила ова значајна методичка студија која ће генерацијама будућих учитеља бити незаобилазни ослонац у раду, пре свега приликом припремања за интерпретирање књижевноуметничких текстова у школи.

Својим стручним квалитетом и литерарном питкошћу књига *Теорија књижевности у разредној настави* представља незаобилазну литературу за све студенте који се припремају за наставнички позив и наставнике разредне и предметне наставе Српског језика.